

VIII. L E V É L.

*Költ Komáromban, Bóldog Aszszony Ha-
vának 27. Napján.*

Circassidnak Leányai.

Fekszik Circassia a' Caucasus hegye alatt, a' Fekete és Caspium tengerek között. Nevezetes ez a' Circassia arról, hogy sem Georgiában, sem Mingréliában, sem pedig másutt sehol a' földön, az Utazóknak közönséges állítások szerint szebb Leányok nem teremnek mint itt. Okozza ezt mind ennek a' Tartománynak 's földnek mértéklett levegő-ege, mind pedig a' Szüléknek nagy gondjok, a' kik az ő leányaik után várják bóldogságokat. — Mihelyt a' Leányok két három esztendőfők, főt még elébb is, hogy az ő bőröknek gyengesége meg-maradjon, a' himlőt beléjük óltják, melly által ábrázatjokat a' ragyától meg-óltalmazzák. Innen ment légyen é a' himlőnek bé-óltása Chínába, az nem bizonyos: de arról senki sem kételkedik, hogy innen ment Konstantzinápolyba, 's az ott lévő Ánglus Követ által leg-először is Londonba, onnan Hanoverába, innen pedig Európának min-

M. Gyűj. III. N.

H

den

den főbb Városaiiba; úgy hogy már ma a' böltsebb Szülek ezt mindenütt nagy haszonnal gyakorolják; — Hogy a' Circassiaiak az ő Leányaiknak szép termetet és kartsú derekot tsináljanak, már kis korokban egy széles bőr hevedert varrnak derekokra, melyet soha sem vesznek-le, míg magában széllyel nem reped. Akkor nap ismét egy más erősebb széles bőr hevedert varrnak erősen öszve derekokon, melyet soha sem vesznek addig le, míg férjhez nem mennek. Ez által olly kartsú derekúakká lesznek, hogy egy jó arasznál nem vastagabbak, azonban pedig meg-van a' hasoknak kövérsége. Igen vígyáznak a' Circassiaiak az ő Leányaiknak magok viselésekre is. Megtanítják őket varrni, kötni, hímezni, és egyéb aszszonyi munkákat 's ékekségeket tsinálni. Báró D'ásch a' ki itt utazott, nem régiben a' Göttingai Akadémiának ajándékozott némelly aszszonyi munkákat, melyeket Circassiaiban szerzett vólt, 's mellyek, mint nézést érdemlő ritkaságok, ott úgy mutogattatnak. A' mi szép magok viseléseket illeti, abban is fellyül-haladják a' Georgiai Leányokat. Régenten a' Török Fő-embereknek 's Tsászároknak ágyafaik, rész szerént Circassiai, rész szerént Georgiai Leányokból állottak: de már ma a' Georgiaiak oda bé nem vétetnek, mellynek ilyen okát

be

beszélli a' többek után Peyssonel. Eggykor egy Török Tsászár egy Georgiából való ágyafával hált, 's reggel-felé azt kérdezte tőle, ha vallyon meg-virrad é hamar? Bizony mindjárt meg-virrad, azt feleli hálótárfa. Honnan tudod? kérdi a' Tsászár. Onnan, hogy mikor én reám a' k - - lás rám érik, azután tsak hamar meg-szokott virradni; már pedig érzem, 's a' t. Ez az eggyügyü 's parasztos felelet, annyira nem esett szája ízént a' Tsászárnak, hogy mindjárt más nap reggel obfitot adatott néki. Más éjjel egy Circafsiából való ágyast vett maga mellé a' Tsászár, 's ettől is hasonlókép-pen azt kérdezte reggel-felé, ha meg-virrad é hamar? Igen is, felel az ágyas, látom már hogy a' hajnal jádzodozik az ő hajának arany fürtjeivel. Ez a' kereshett és nem természeteti felelet úgy meg-tetfzett a' Tsászárnak, hogy törvényül rendelte, hogy az ő utánna következő Tsászárok semmi Georgiai Leányt, hanem tsak a' Circafsiából valókat vegyék-bé ágyasaik közzé. Többnyire a' Leányaiknak ábrázatjaik fejérek, szemeik feketék vagy kékek, hajaik is barnák, gesztenye színűek, vagy veresek, mellyek leg-szebbeknek tartattatnak. Mikor a' Leányok tizen hét tizen nyóltz esztendőfök; seregestől vitettetnek a' váfárra, leg-alább eddig, Caffába Crimeának fő-városába. Meg-jelen-

tek itt rend szerént Görög Országának 's Á'siának Kereskedői, kik itt a' szép Leányokat meg-vették, 's azután nagy haszonnal adták-el. Eggy szép Leánynak az árra hat hét ezer forint. Mikor de la Mottraye és Kleémán Circafsiában úsztak, azt írják, hogy mindeniket kínálták, hogy vegyenek Leányokat. Eggyről azt mondja, hogy négy ezer forintért kínálták vele, a' mellynél ő soha szebb teremést nem látott. — Némelly Írók azt írják, hogy Circafsiai Leányok nem találhatnak a' Török Tsászároknak ágyafaik között; mert ők Keresztyének lévén, a' Törökökkel semmi közöt nem tartanak. Nem régiben is eggy nevezetes Író erősítette ezt az értelmet. Igaz az, hogy Tzár Íván Wafilovits meg-hódolván Circafsiát, a' Görög Vallásra térítette vólt a' Lakofokat, de nem lévén semmi tudományok 's oktatások, ismét a' Muhamedána Vallásra lafsanként eltértek; vagy magok sem tudják már ma mi-tsodák ők. Az igaz, hogy semmi Valláshoz nem mutatnak nagy buzgófényt; és szint-úgy meg-rontják azt a' szövetiséget és frigyét, mellyet fogadnak a' Bibliára, valamint azt, a' mellyet fogadnak a' Koránra. Azért is a' Muszkák, mikor Frigyét kötnek velek; nem elégesznek-meg azzal, hogy vagy a' Bibliára vagy a' Koránra esküdjenek, hanem ezt is utánna tétetik az esküvés formulájának;

Ha

Ha én ezen hitemet meg-szegem; úgy az én feleségem tisztátalan, én magam pedig gyalázatos legyek.

*T. Földi János Úrnak az hónapok neveze-
teikről tett Jegyzéseihez való Tóldalék*

I. Valóban meg-előzött minden Nemzeteket T. Rájnis Úr Magyar Virgiliusában, az hónapok nevezetiben. Először a' Religióra nézve; mert eggyaránt nézi a' tizenkét égi Jegyeket, Pekin, Stámbul, London Várdekhus, N. Győr, Komárom. Másodszor minden Időre nézve; mert noha az Északiaknál a' Rák jegyben a' nyár, a' Délieknél a' tél kezdődik; mindazáltal a' nap csak a' Rák jegyben láttatik mind a' két félelktől, 's nem másutt, 's eképpen az *Heu, Herbst, Winter* hónapok szépen ki-maradnak. De harmadszor minden helyeire nézve az egész Világnak, tsak eme' kis külömbféggel, hogy ha az Ellen-lábiaktól levél jönne, tizenkét órával kevesebbet napkeletről, szinte annyival többet napnyúgotról kellené számlálni.

II. Ezen szó *Hava*, el ne maradjon, rész szerént mert a' Magyarok sok Havafokon jöttek által Honnyokba, és nagy hideget szenvedtek, mellyet most is a' nyári mentéjek' téli prémje bizonyít; rész szerént,

mivel a' napnak egyv' hónapi tetfzö járása egyik jegyböl a' másikba, az Holdnak ke-
rekded járásával tsak nem meg-eggyez; fő-
képpen pedig ne talán tán a' Görögök ren-
di ízerént halibntóképpen számlálna a' Kos-
nak, Szűznek * kezdetén, közepén, vé-
gén egyv' valaki; vagy is a' jegynek Darab-
jai, (gradus) nem pedig rend ízerént folyó
napjai az holnapnak értetődnének. Hogy
pedig a' Nap nem lép első Januáriusban a'
Víz-öntöbe, hanem 20-dikban, és még is ak-
kór így számlálok: *Víz-öntő havának első
napján*, meg-eggyez a' Rómaiak' számlála-
sával, mert 14-dik Decemberben már az Já-
nuáriust említik eképpen: XIX. Kalendas
Januarii.

III. Egy Ember vólt kis Dienes, (Di-
onyfius Exiguus) a' ki a' Keresztyén Idő szá-
mot az hatodik században fel-találta. És no-
ha ket száz Észkendő után terjedett-ki az
egész Keresztyén Világra, még is igaz az,
hogy valamint a' mostani Kristus Urunk Szü-
letéle után Észkendőbéli számlalását a' Ke-
resztyén Világ egyv' született Scythiai Barát-
nak, kis Dienesnek; úgy az ebben foglal-
tatott 12. hónap' nevezetit az egész Világ
T. Közzei Rájnis Jó'sefnek, mind a' ket-
töt két Scythiai Magyaroknak köszöni.

IV.

* Lásd Senekának 3.-dik Levelét, a' hol hibázni fogsz
Magyarázat nélkül.

IV. Igen helyesen eszmélte T. Földi János Úr azt is, hogy T. Rájnis Úr ezt elől járó beszédében tanátsolja: tehát semmi E-méngi (barbara Dictatori) hatalommal nem él. A' ki tanátsát és tudós találmányját helybe hagyja, éljen vele eképpen:

Kos, Bika, és Ikerek, Rák, Szüz, de előt-
te Oroszlán,
Mérték, Skorpio, Nyíl, Bak, Víz-öntő-
vel, Halakkal.

N. Győrben,

Víz-öntő havának 8-dik napján, 1790.

Köszegi Fábchich Jó'sef.

Az Ausztriai Belgiumról.

Az Ausztriai Belgium, melly Nederlandnak, vagy Alsó-Németh Országának neveztetik, ha nagyságát nézzük, alig teszi egy hufzon-negyed részét az Ausztriai Birodalomnak: mert alig áll 469. négy-szeg. mért-földből, az Ausztriai birodalom pedig 11,000. négy-szeg. mért-földeket foglal magában. De ha gazdagságát 's népeiségét nézzük, alkalmasint egy tizenkettődik részét teszi annak; mert vagynak benne két millió lelkek, az egész Ausztriai-birodalomban pedig hufzon négy millió. Az Ausztriai-birodalmat lehet úgy gondolni, mint egy nagy testet, mellynek jobb karja Magyar

Ország, a' benne találtató fok arány és eziüst bányák által; bal karja pedig Niederland a' Kereskedés által. A' melly nagy hasznára vagyon ez az Ausfriai-Háznak, színt olyan nagy költféget 's nyughatatlanfágot okoz annak meg-örizése. Szüntelen féltheti azt a' fzmízed Hatalmasfágotól: azért is ha a' Törökkel hadakozása vagyon, nem hogy ki-hozhatná onnan katonáit, hanem még többeket kell oda küldeni. Ennek a' nagy testnek az Ausfriai-Birodalomnak szívetől, t. i. Betstől, esik Niederland 200. német mért-földekre; az Ausfriai birodalomnak nap-keleti szélétől-fogva 300. német mért-földnyire. Soha sem hadakozhatik az Ausfriai-Ház úgy sem a' Prufszufsal sem a' Törökkel, hogy Niederlandot ne félthetné. A' Frantziák kivált, a' mint már sokszor is tselekedték, igen könnyen el-foglalhatják ezt. Annakutána pedig igen sokba kerül annak vízfsza-szerzése.

Új találmány.

Noha ama' híres tengeri utazó Cook sok keresgélései és vizsgálódásai után lehetetlennek tartotta azt, hogy a' *Pacificum* tengerről az *Atlanticumi* tengerre által mehesfenek a' hajók: de még is van reménységek az Anglusoknak, hogy ezt az útát vagy a' két

a' két tengernek közösfülését még valaha fel-találják. Az el-múlt esztendőben Júliusban egy hajó Ámerikának túlsó részében bé-erészkedett vólt Észak felé egy bé-nyúló fzeros tergerbe, 's minden akadály nélkül ment rajta 160. német mért-földeket; de az elefégnak szük vóltta miatt kéntelenített azután vilzfza térni, mikor már tsak 80. mért-földnyire vólt *Hudsons Housétól*, a' mellynek már az Átlánticum tengerrel eggye-fülélé vagon.

A' Találós Mese vólt *Źég*; a' Rejtett Szó *Koporsó*, mellyből ki-telik *por-só, só, orsó, korsó*.

Találós Mese.

Egy meg-terhelt öszvér és szamár útaza
 Egykor pajtáságban a' vásárról haza,
 Nyög a' szamár sullya alatt a' búzának,
 'S panaszkozik sírva öszvér pajtásának.
 Az öszvér rá fordúl 's ekképp' pirongatja:
 Mit pityeregysz púha 's rest anya fajzatja?
 Hiszem ha egy vekát rólad reám tenne
 A' gazda, én rajtam már két annyi lenne.
 Ha pedig én rólam egyet reád téssen
 Terhe mind kettőnknek tsak egykora léssen.
 Kérdés hány véka vólt terhe a' szamárnak;
 És az öszvértől is otthon hányat várnak?
 Pápan. Kováts Ingenieur.

Rej-

Rejtett Szó.

A' nevem négy betű, ketteje vocális
 Consonáns a' kettő, egyik labiális.
 Olly eszköz, melly nélkül fenki bort nem ifzik,
 Probálják nem bánom, a' kik ezt nem hiszik.
 Egész testem miatt fel-török tenyered,
 'S vélem izzadtsággal keresed kenyered',
 Hol három betűm van, kell lenni gyermeknek;
 Mint a' hol hegy vagyon, kell lenni völgyeknek.
 N. Kálló. F. Gy.

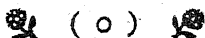
Tóth Országnak nevezetes Városai.

ESZÉK.

Míg Tóth Országot a' Rómaiak bírták; neveztetett ez a' Város *Mursának*, azután a' Magyar Királyok alatt *Ófeknek*. Épült mintegy három német mért-földnyire a' Drávanak a' Dunába való szakadásán felül. A' Vár újonnan építettett az el-múlt Századnak végén, és fekszik a' maga három hostátjaival egy kies sík mezőn a' Dráva partján. Magában a' Várban nints több, hanem mintegy 82. lakó-ház, a' többek pedig többnyire mind a' Katonák' számokra építettett közönséges házak. A' levegő-ég benne egészfégtelen, mellyet o-
koz-

koznaak a' fok tavak, mellyeknek gőzölgé-
feikből. vefzedelmes hideg-lelések származ-
nak. A' lakofok benne rézf fzerént Néme-
tek, rézf fzerént Rátzok és Magyarok. E-
zeknek számok mind a' Várban, mind a'
három hostátokban együtt, nem megy töb-
re 8000-nél. A' Várban vagynak két szép
templomok, mellyek közzül egyik vólt a'
Jéfuitáké, máfik pedig a' Franciscánusoké,
eggy Klastrommal együtt, mellyben száz-
Barátok lakoznak: de ennél az eggynél több
Klastromjok nints is a' Franciscánufoknak
egész Tóth Országban. A' Hostátokban
vagynak igen fok eperj-fák, 's a' felyem
bogaraknak tartásfokból olly nagy hafznot
vélfznek a' lakofok, hogy mindenik eperj-fa
könnyen bé-hoz esztendőnként eggy forin-
töt, kitsinyeket és nagyokat öfzve-számlal-
ván. — A' mi Eszéknék régibb Historiáját
illeti, neveztetett ez a' régi Rómaiak alatt
Murfiának, *Murfiának*, *Morfiának* vagy
Mursumnak, 's építetett vólt Hadriánus
Tsázártól. Itt lakott vólt a' Pro-conful,
vagy az Igazgató, a' ki egész Pannóniát i-
gazgatta. A' Városnak ezen régifégét erő-
fítik a' régi metzfések, öfzlopok, fellyül-írás-
fok, mellyek ott eleitől fogva találtattak.
1774-ben is a' Vár és az álló-város között
találtattak fok régi Római metzfések, a' töb-
bek között pedig eggy márvány öfzlop illyen
fellyül íráfsal.

IMP.

IMP. CAES
 CIVS VERVS MAXIM S
 NVSP FAVGT M TRIB. TOTIS T.
 BIS IMP IIL COS PRO. CO.
 P P ET CIVS VERVS MAI
 MVS NOBILISSIMVS
 CAES FILI AVG N D C
 CIC BR MASARIIM B
 MAXIMI

ABC XQ M.
 CL, X.

Már Constantinus Tsászár alatt, 335-dik esztendőben emlékeznek a' Históriák a' Murfiai Püspökről. Azután is sokáig virágzott még ez a' város míg a' Gothufoktól, Sarmatáktól, és Hunnufoktól el-nem pusztított. Hogy 1091-dik esztendőben Tóth Ország a' Magyar Országi Királyok alá adta magát; építettek itt egy igen erős várat, mellyet Ószeknek neveztek, és úgy nézték azt, mint Tóth Országnak külsát. 1535-ben el-foglalták a' Törökök, és 150. esztendőig bírták. Itt építetett I-ő Solimán 1566-ban a' Dráván és a' tavakon egy tsudálatos hídát, mellyen 25,000 emberek 12. nap és éjjel dolgoztak; hosszúsága vólt 5500. s'ing, szélessége 15. s'ing. Építetett hajókra, mellyek erős lántzokkal 's vas-matskákkal vóltak meg-erősítve. Ezt a' hídát és a' várat mindenkor igyekeztek a'
 Tö-

Törökök fel-tartani, hogy Magyar Ország-
 ba annál könnyebben bé-üthessenek. A'
 Magyarok el-vették tőlök a' várat 1500-
 ban, de nem fokára ismét el-vesztették. 1664
 ben el-égették a' Magyarok ezt a' hídat;
 de a' Törökök ismét tsak hamar fel-építet-
 ték. 1685-ben Leopold alatt, kéntelenít-
 tettek a' Törökök el-hagyni Eszéket; a' mi-
 kor a' Horvátok a' hídat meg-gyújtották,
 és 1200 lépésnyit belöle el-égették, a' töb-
 bi pedig a' következő időkben magában
 ölzve rogyott, és 90. esztendeig állott a'
 tavakban, úgy hogy senki rajta élete' ve-
 szedelme nélkül nem járhatott. 1687-ben
 ismét a' Törökök számos fereggel meg-je-
 lentek Eszék alatt, hogy a' hídat helyre
 állítsák; de a' Leopold feregeitől vissza ve-
 rettettek. 1690-ben ismét ostromlották E-
 széket, de meg nem vehették; hanem az-
 ólta egész Tót Országgal együt Magyar
 Országhoz kaptsolva maradott. Ha az em-
 ber Eszékről által jő a' Dráván, találkozik
 arra a' nagy töltésre, melly 1775-ben a'
 szomszéd Vármegyéknek költségén készítte-
 tett, 's került 600,000. forintokba; de az
 Orzágnak a' kereskedésre nézve ki-mond-
 hatatlan hasznára szolgál.

II-szor ERDŐD,

a' hozzá tartozó kis Uradalommal.

Ez magában nem igen nagy és népes
 helység; de említést érdemel azért, hogy

Ha~

Hazánknak egyik Fő-Familiája, t. i. a' Pálffy familia innen tzímeztetik, *Pálffy de Erdőd.* Van benne egy igen régi és erős vár, mellyet fok ideig bírtak a' Törökök: de 1687-ben a' győzödelmeskedő Auszriai Sereg ide is el-hatván, magoktól el-hagyták azt. Hogy hajdan ez a' helység a' Rómaiaknak birodalmok alatt virágzott légyen; meg-mutatják az itt találtatott pénzek 's régifégek.

III-szor *VERÖTZE* hajdan *VERUCIA*

Igen régi és a' Rómaiak alatt népes Város volt. Ebben lakott Mária Királyné a' maga özvegyiségében, vagy inkább ebben lakott volna, mert leg-inkább tsak máfutt múltatott. Annakutánna bírta ezt Gróf Bánffy fok ideig; de a' Törökök 1524-ben el-foglalták, 's 1687-ig bírták. A' közepén van egy magas halmon egy négy szézeletű vár, melly széles kö-falakkal és négy tornyokkal meg-van erőfítve. Né-melleyek azt tartják felöle, hogy a' Rómaiak rakatták volna: de hihetőbb az, hogy ha a' fundamentoma illy régi is, de maga a' vár a' közép-időben a' Bánffy Familiától építettett.

IV-szer *POSEGA,*

Melly hajdan a' Rómaiaknál *Inicernumnak* neveztetett. Most a' Vármegyének feje, és minden erőféség nélkül való Város.

ros.

ros. A' Lakosok' számjok mintegy 3600. a' kik tsupán Romano-Catholicusok; mert valamint Péterváraddon, úgy itt is nem vétettetnek-bé lakosoknak, a' kik az Ó-hiten vagynak.

V-ször PAKRÁTZ,

Szépen épült és kies helyfég a' Pakramellett, egy termékeny síkmezőben, melly erdőkkel környül-vétettetett. Itt lakik a' Tóth Orzági Görög Püspök, melly alatt vagynak száz Ekklesiák, és 473. Filiák. Vagynak benne 282. házak, mellyek közül mintegy 60. Romano-Catholicusoké, a' többek pedig Rátzoké. Ez is hajdan a' Rómaiak alatt virágzó Város vólt. Van benne most is egy régi vár, melly igen vastag kö-falakkal és egy széles toronnyal meg-erősítetett, a' mellynek általlója 50. lábnyi. A' mint formája mutatja, a' XII. Században építetett. Ez előtt egynehány esztendőkkel a' benne lévő templomnak kö-falai között fok tsudák estek egy kaponya által, melly éjtszakánként nagy világofságot botsátott-ki magából. Sokan az áhíatosok közzül el-mentek ide imádkozni, és nem kevés pénzt hagytak ott: de végre ki-túdó-dott, hogy az itt kvártélyozó Lovasok vet-ték vólt-le az akasztó-fáról ezt a' kaponyát, a' kö-falnak hafadékába rejtették, minden estve egy égő lámpásotkát tettek belé,

reg-

reggelre pedig ki-vették. A' melly pénzt pedig elébe hánytak, azt nappal meg-itták. Bírta volt ezt a' Várost a' Pandúroknak ama' híres Fejek Trenk: de mikor fok húzavonákkal vádoltatott, egész Uradalmával együtt el-vezette azt 1760-ban. Nem meszfe a' városhoz vagy on egygy szent forrás, mellyről a' körül-belől lakók fok tsuda dolgokat beszéllettek; míg-végre 1772-ben egynehány belfő és külfő Személyeknek jelen-létekben meg-vizsgáltatott, és a' népnek könnyen hívése fundamentom nélkül valónak találtatott. De még ma is igen fokan járnak hozzá, 's azt hízik a' Parasztok, hogy a' melly marha egyszer belőle ifzik, abba dög nem esik.

VI-izor LIPIK,

Egy Rátz falutska, egyg órányi földnyire Pakrátzhoz; nevezetes meleg forrása-iról, mellyek nagy buzgással forranak-fel. Gróf Jankovits, a' ki ezen Uradalmat bírja, építetett itt feredő-házakat, mellyek igen hasznosok a' fitzamodásokban, 's az inaknak gyengeségekben. Tsak az a' kár, hogy a' feredő személyeknek a' tolvajok miatt nem lehet bátorfagok, miolta 1773-dik esztendőben a' tolvajok a' ferdő-házra rohantak, és a' benne lévőket rész szerént megöldösték, rész szerént mindenektől meg-fosztották.

(A' többi következik.)